

dr hab. Tomasz Kaźmierczak

Uniwersytet Warszawski

Recenzja dorobku naukowego dr Ryszarda Necla

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie socjologia

Informacje wstępne

Dr Ryszard Necel ukończył studia socjologiczne w Instytucie Socjologii UAM w 2008 r. Praca magisterska, przygotowana pod opieką prof. K. Podemskiego, dotyczyła problematyki percepcji telewizyjnych programów informacyjnych i publicystycznych. Pod tą samą opieką przygotował rozprawę doktorską (tytuł rozprawy: „Sfery przemilczeń w dyskursie publicznym. Mechanizmy unieważniania w polskiej debacie publicznej”). Stała się ona podstawą przyznania mu w 2012 przez Radę Naukową Instytutu Socjologii UAM stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii. W 2014 r w Instytucie tym (obecnie Wydziale) dr R. Necel został zatrudniony na stanowisku adiunkta.

Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Dziełem przedłożonym przez dr R. Necla jako podstawa ubiegania się o stopień doktora habilitowanego jest monografia „Rzecznictwo wybranych problemów społecznych z perspektywy socjologicznej”, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2021. Praca składa się z 5 rozdziałów oraz aneksów zawierających dokumentację przeprowadzonych przez Autora badań empirycznych.

Przedmiotem monografii jest zjawisko rzecznictwa praw społecznych, zaś deklarowanym przez Autora jej celem odpowiedź na pytanie o „istotę rzecznictwa praw społecznych jako obywatelskiej i uzawodowionej praktyki działań pomocowych” (Autoreferat s. 2). Przez

„rzecznictwo praw społecznych” – zgodnie z przyjętym przez Habilitanta stanowiskiem – należy rozumieć praktykę ich ochrony podejmowaną przez rozmaitych aktorów społecznych na rzecz tych obywateli, którzy doświadczają różnych ryzyk socjalnych. Wypada zgodzić się z Autorem wskazującym, iż tak zdefiniowana problematyka monografii leży na styku kilku obszarów badań i refleksji: socjologii życia publicznego, socjologii problemów społecznych, socjologii pracy socjalnej i pracy socjalnej (tu rozumianej jako gałąź stosowanych nauk społecznych). Zasadniczo monografia ta ma charakter mocno empiryczny – na jej rozbudowane empiryczne podstawy składają się przeprowadzone przez Autora badania ilościowe (sondaż na próbie wielkopolskich pracowników socjalnych) oraz jakościowe (wywiady pogłębione z praktykami rzecznictwa wywodzącymi się z III sektora i sektora publicznego oraz analiza petycji skierowanych do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz wystąpień generalnych Rzecznika Praw Obywatelskich).

Dość zaskakujący jest fakt, iż praca dr R. Necla nie dzieli się standardowo na część teoretyczną i empiryczną, taką strukturę mają natomiast poszczególne jej rozdziały. W konsekwencji traktować je można jako – w pewnym sensie – autonomiczne całości.

W rozdziale I Autor dokonuje niezbędnej dla osiągnięcia założonych celów pracy dekonstrukcji pojęcia rzecznictwa. Identyfikuje mianowicie trzy jego wymiary: podmiotowy, przedmiotowy oraz – nazwijmy to – zasobowy. Wymiar podmiotowy, to działający na poziomie mikro- i/lub makrostruktury: zawodowa służba społeczna (pracownicy socjalni), organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz te organy władzy i administracji publicznej, które statutowo realizują zadania rzecznicze. Z kolei wykorzystywane w praktyce rzeczniczej zasoby dzieli na indywidualne, społeczne, publiczne i instytucjonalne.

W rozdziale II dr R. Necel praktyki rzecznicze ujmuje jako rodzaj praktyk demokratycznych, które wyrażają się w postawach obywatelskości i uobecniają w i poprzez lokalną (wspólnotową) sferę publiczną. Za empiryczną dokumentację tych praktyk służą wyniki badań ilościowych i jakościowych dotyczące akceptacji ładu demokratycznego oraz poczucia wpływu rzeczników praw społecznych na bieg spraw publicznych.

Rozdział III Autor poświęca ochronie praw społecznych praktykowanej w formie pracy socjalnej. Ponieważ jej (tj. pracy socjalnej) przejawów jest bardzo wiele i są różnorodne, konieczne było sięgnięcie po pewne modele tę wielość i różnorodność porządkujących. Dr R. Necel wykorzystał dwa takie modele odpowiadające klasycznemu podziałowi praktyki pracy socjalnej na mikropraktykę (praca z jednostką i rodziną) oraz makropraktykę (praca dla i ze

społecznościami). Rozdział kończy ich synteza, dająca w efekcie dość szczegółową mapę (typologię) praktyk rzeczniczych stosowanych w obrębie pracy socjalnej (tab. 12 s.134-135).

Rozdział IV kontynuuje – w pewnym sensie – problematykę podjętą w rozdziale poprzednim, tym razem jednak Autor koncentruje się na pracownikach socjalnych, traktowanych jako szczególnie istotna kategoria rzeczników praw społecznych. Wykorzystując dane empiryczne podejmuje próbę ich opisu i charakterystyki ze względu na te cechy, które zdaniem Autora (z którymi można się zgodzić) – w kontekście pełnionych funkcji rzeczniczych - są istotne.

W rozdziale V, po przedstawieniu przyjętego przez siebie rozumienia praw społecznych, Autor opisuje, jak ich idea jest reprezentowana w świadomości badanych rzeczników tych praw oraz w dyskursie publicznym, w szczególności w zgłaszanych przez obywateli petycjach oraz wystąpieniach generalnych Rzecznika Praw Obywatelskich.

Książkę kończy Podsumowanie, w którym Autor zawarł syntezę przeprowadzonych wcześniej rozważań i analiz.

Chcę od razu zaznaczyć, że – moim zdaniem – monografia dr R. Necla spełnia podstawowy warunek stawiany dziełom w postępowaniu habilitacyjnym: wnosi ona mianowicie znaczący wkład w rozwój socjologii. Sądzę tak dlatego, że, choć ma ona poważne słabości, posiada cechę w nauce bardzo ważną – w znacznej mierze jest pionierska. W mojej opinii podstawowa wartość pracy dr R. Necla polega na tym, iż, po pierwsze, w istocie ujawnia ona istnienie niedostrzeganego/niedocenionego do tej pory obszaru życia publicznego, obszaru obejmującego różne, a ponadto w sensie przestrzennym i instytucjonalnym, rozproszone praktyki (co niewątpliwie utrudnia ich identyfikację), których „wspólnym mianownikiem” są prawa społeczne, a tym samym, to po drugie, kategorię praw społecznych - jako taką, ale także jako podstawowy czynnik konstytutywny dla szerokiej kategorii zjawisk, zachowań, działań - wprowadza do dyskursu socjologicznego. Należy dodać, iż problematyka praw społecznych, przynajmniej w takiej skali, na jaką zasługuje, jak do tej pory nie była w Polsce rozwijana bodaj w żadnej z dyscyplin, które mogłyby, i powinny, być nią zainteresowane: prawie polityce społecznej, socjologii. Nie chcę przez to powiedzieć, że praca dr R. Necla stanowi tu będzie przełom, bo pewnie nie, bez wątpienia jednak identyfikuje i otwiera jakiś nowy, ważny z wielu powodów, obszar badań, studiów i refleksji.

Cenne naukowo - i wnoszące wkład w rozwój socjologii - są także treści zawarte w poszczególnych rozdziałach monografii. Każdy z nich dostarcza nowej rzetelnej, empirycznej

wiedzy o praktykach rzecznictwa praw społecznych (tj. praktykach mających miejsce w życiu publicznym, ale wcześniej tak nieidentyfikowanych i nierozpoznanych) i dowodzi sprawności badawczej Autora. Wiele ustaleń inspiruje do dalszych badań lub prowokuje do polemiki, co jest świadectwem ich wartości.

Walory jakie dostrzegam w monografii dr R. Necla nie mogą zasłaniać jej słabości. Tu skupię się tylko na kwestiach podstawowych. Zaczniemy od tego, że niedobry jest jej tytuł. Tytuł nie jest drobiazgiem, powinien symbolizować i pomagać zrozumieć schowane za nim treści. Tymczasem przyjęte przez Autora jego sformułowanie nie tylko nie pomaga, ale - mam wrażenie - raczej to utrudnia, a co najmniej nie kieruje uwagi czytelnika na to, o czym w istocie książka jest i co jej w niej najważniejsze. Jednak podstawowy zarzut, jaki wobec pracy dr R. Necla mam, dotyczy zachwianych proporcji między jej treściami teoretycznymi i empirycznym. Praca ma wyraźnie charakter empirycystyczny. Rzecz nie w tym jednak, że empirii jest w niej za dużo, ale w tym, że za mało teorii. Zdecydowanie moim zdaniem brakuje części teoretycznej poświęconej problematyce praw społecznych, ich specyfice (na tle innych rodzajów praw) oraz znaczeniu i wpływowi, jakie prawa te mają na zarówno różne aspekty życia społecznego i publicznego, jak i politycznego (kwestia polityk publicznych). Podjęcie tej problematyki byłoby ważne nie tylko ze względu na jej samoistną wagę dla nauk społecznych, ale także, po pierwsze, dostarczyłoby poznawczej klamry spinającej treści zawarte w poszczególnych rozdziałach, co bez wątpienia pomogłoby w dostrzeżeniu ich walorów oraz, po drugie, ułatwiłoby umiejscowić poczynione przez dr R. Necla opisy/ustalenia/interpretacje na mapie prowadzonych w socjologii polskiej, ale nie tylko, analiz współczesnego społeczeństwa i występujących w nim procesów zmian społeczno-kulturowych. Doskonałym punktem wyjścia do takich rozważań mogłyby być uwagi dot. natury praw społecznych sformułowane przez samego T.H. Marshalla w jego słynnym eseju „Citizenship and social class”, do wykorzystania jest także m.in. bogate piśmiennictwo, jakim zaowocował w ostatnich dekadach ub. w. rozwój *sociology of citizenship* oraz post-Marshallowskie studia nad problematyką *social citizenship*. Dodam, że w przytaczanej w recenzowanej monografii literaturze znajdują się prace, który mogłoby dostarczyć teoretycznych inspiracji (np. H. Deana „Social Rights and Human Welfare”).

Podsumowując: ”Rzecznictwo wybranych problemów społecznych z perspektywy socjologicznej” to przyzwoita, rzetelna monografia, spełniająca kryteria pracy habilitacyjnej. Szkoda jednak, że potencjał zawarty w podjętej w niej problematyce nie został w pełni

wykorzystany. Jej niedostatki teoretyczne powodują, że zamiast pracy naprawdę bardzo dobrej, otrzymaliśmy pracę „tylko” dobrą.

Pozostałe osiągnięcia naukowe (po uzyskaniu doktoratu)

- Poza omówioną wyżej monografią na przedłożony przez Habilitanta dorobek naukowy składa się 19 artykułów opublikowanych w krajowych (m.in. *Studia Socjologiczne*, *Polityka Społeczna*, *Praca Socjalna*, *Problemy Polityki Społecznej*) i międzynarodowych (*International Social Work*) czasopismach naukowych (w tym 11 samodzielnych i 8 współautorskich) oraz 5 publikacji w opracowaniach zbiorowych. Ich tematyka dowodzi, iż zainteresowania badawcze dr R. Necla są sprecyzowane i dotyczą kluczowych aspektów instytucjonalnego pola pomocy społecznej, w tym pracy socjalnej. Poza publikacjami dotyczącymi kwestii praw społecznych, zwróciłbym uwagę na dwie grupy poruszanych w nich zagadnień: po pierwsze, to sprawność obecnego systemu z punktu widzenia zakładanych funkcji i wyzwań, po drugie, to problematyka innowacji. Charakter i ranga tych prac są różne – są prace przyczynkarskie, ale są i takie, które są oryginalne i inspirujące, zasadniczo jednak potwierdzają one silne przywiązanie dr R. Necla do empirii. (Dane bibliometryczne wg bazy Google Scholar: cytowania ogółem: 42, h-indeks: 4, 10-indeks: 1.)
- Zdefiniowany obszar zainteresowań badawczych dr R. Necla znalazł swoje odzwierciedlenie także w jego aktywności konferencyjnej, na którą złożyło się wygłoszenie referatów na 11 konferencjach. Jako znaczące należy uznać wystąpienia na 10th Conference for Social Work Research oraz 14th Conference of the European Sociological Association.
- W ramach aktywności badawczej dr R. Necel wziął udział w charakterze badacza-eksperta i konsultanta merytorycznego w dwóch projektach badawczo-studyjnych finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, ponadto koordynował projektem realizowanym we współpracy z ROPS w Poznaniu. Rodzaj przedsięwzięć badawczych, w których Habilitant uczestniczył, dowodzi jego zainteresowaniu bieżącą praktyką społeczną.
- Dr R. Necel zaangażowany był także w realizację kilku projektów międzynarodowych, spośród których za szczególnie ważny uznaje on udział w projekcie „Social(i)Makers”, w ramach którego zajmował się problematyką innowacji społecznych.

Cennym uzupełnieniem ww. aktywności naukowych dr R. Necla jest jego bogata współpraca z instytucjami publicznymi polegająca przede wszystkim na opracowywaniu dla władz samorządowych strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz innych dokumentów o charakterze strategicznym, a także przeprowadzaniu analiz ewaluacyjnych.

Dane naukometryczne:

sumaryczny IF: 1,071,
sumaryczny SNIP: 2,094,
sumaryczna punktacja MNiSW: 402 pkt.

Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz popularyzujące naukę

- Działalność dydaktyczna dr R. Necla w pełni związana jest z kształceniem pracowników socjalnych. Obejmuje ona zajęcia (w tym seminarium licencjackie) na prowadzonych na UAM studiach I i II stopnia w zakresie pracy socjalnej oraz zajęcia na studiach podyplomowych w zakresie organizacji pomocy społecznej. Dr R. Necel podejmuje także dodatkowe aktywności służące podnoszeniu jakości kształcenia - z jego inspiracji zawierane zostały relacje współpracy m.in. z ZUS, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej, Komendą Wojewódzką Policji dzięki którym możliwe było organizowanie dla studentów dodatkowych warsztatów podnoszących ich praktyczną wiedzę i doświadczenia. Współorganizował także wizyty studyjne odbywane w Polsce przez studentów pracy socjalnej z USA.

Szczególnym aspektem działalności dydaktycznej jest angażowanie się w różne formy promowanie pracy socjalnej, w tym m.in. poprzez aktywny udział w corocznych obchodach ogólnopolskiego Tygodnia Pracy Socjalnej.

- Działalność organizacyjna dr R. Necla to, z jednej strony, członkostwo w licznych komisjach powoływanych na Wydziale Socjologii UAM, z drugiej- pełnienie różnych funkcji związanych z prowadzeniem studiów na kierunku praca socjalna, w tym m.in. udział w tworzeniu programu studiów magisterskich. Wypada tu także wspomnieć o współorganizowaniu trzech konferencji naukowych.
- W ramach popularyzacji nauki dr R. Necel m.in. uczestniczył w pracach służących promocji dorobku dydaktycznego i jakości kształcenia na Wydziale Socjologii, a także prowadził wykłady i prelekcje dla uczestników Tygodnia Pracy Socjalnej.

Konkluzje

Dr R. Necel jest młodym pracownikiem nauki. Zwraca uwagę fakt, iż po uzyskaniu stopnia doktora całkowicie zmienił przedmiot swoich zainteresowań naukowych. Można się domyślać, że jest to efekt dwóch lat pracy w poznańskim Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej, w którym zajmował się badaniem problemów społecznych na poziomie regionalnym i w którym – jak przypuszczam – odkrył i „zaraził się” problematyką pracy socjalnej i pomocy społecznej. Podjęcie 7 lat temu pracy na Wydziale Socjologii UAM dało mu szanse rozwoju naukowego w tej dziedzinie (obszarze) nauk społecznych, które, jak do tej pory, dobrze wykorzystywał i zapewne dalej będzie to robił. Dlatego uważam za celowe przyznanie mu stopnia doktora habilitowanego – dostrzegam w tym korzyści, jakie odniósłby nie tylko on sam, ale także polskie nauki społeczne.

Rzecz jasna tytuł ten, zgodnie z Ustawą, otrzymuje się za osiągnięcia już dokonane, a nie przyszłe. W moim przekonaniu dr R. Necel przewidziane w Ustawie kryteria spełnia:

- Monografia "Rzecznictwo wybranych problemów społecznych z perspektywy socjologicznej", będąca w rozumieniu ustawy dziełem stanowiącym podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, ma słabe strony, o których pisałem, mimo to pozostaje pracą dostatecznie naukowo dobrą, świadcząca nie tylko o posiadaniu przez Habilitanta odpowiednich kompetencji, ale także o naukowej gotowości podejmowania problemów słabo w naukach społecznych rozpoznanych, w pewnym sensie niszowych.
- Pozostały dorobek naukowy (publikacje, konferencje, badania) należy uznać za znaczący, zwłaszcza, jeśli weźmie się pod uwagę, że powstał w ciągu zaledwie 7 lat. Wartościowe jest w nim konsekwentne eksplorowanie wyraźnie zdefiniowanego obszaru tematycznego oraz nastawienie empiryczne. Zdaje się on także dowodzić stałemu rozwojowi naukowemu Habilitanta – z biegiem lat coraz mniej w nim prac o charakterze raczej przyczynkarskim.
- Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne dr R. Necla można uznać za satysfakcjonujące. Zdają się wskazywać na jego silną identyfikację z problematyką, którą się zajmuje i mocne zaangażowanie w jej promocję.
- Należy docenić troskę dr R. Necla o umiędzynarodowienie własnych aktywności i osiągnięć zarówno naukowo-badawczych, jak i dydaktycznych.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę obowiązujące przepisy ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz kryteria oceny osiągnięć osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, stwierdzam na podstawie przedłożonej dokumentacji oraz wskazanego osiągnięcia naukowego, które stanowi monografia pt. "Rzecznictwo wybranych problemów społecznych z perspektywy socjologicznej", że dr Ryszard Necel zgromadził po otrzymaniu stopnia doktora osiągnięcia naukowe, które wskazują na jego znaczny wkład w rozwój nauk społecznych w dziedzinie socjologii i mają istotny walor poznawczy. Uważam zatem, że dr Ryszard Necel spełnia wymagania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego i tym samym rekomenduje nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie socjologia.

Warszawa, grudzień 2021.

Tomasz Kaźmierczak

